

Volt-e az ősvogulban *ē?

G. GANSCHOW az ÉFOu. legutóbbi számában (13: 144) azt kifogásolja, hogy több magyar kutató megkérdőjelezi, sőt tagadja az *ē egykori meglétét az ősvogul magánhangzórendszerben. Az ugor palatális magánhangzókat vizsgálva (vö. NyK 62: 243—53) magam is foglalkoztam ezzel a kérdéssel, s így talán nem fölösleges, ha röviden reflektálok Ganschow okfejtésére.

Idézett cikkem kidolgozásakor a teljes obi-ugor vokalizmus rekonstrukciója még nem történt meg — STEINITZ munkája kéziratban volt —, ezért a magyar, a vogul és az osztják palatális magánhangzókat közvetlenül kellett összehasonlítanom. Az obi-ugor vokalizmus problémáiból csak néhányat érintettem, de azt is csak abból a szempontból, hogy mely jelenségeket lehetne visszavezetni az ugor korig. Ebből az is következik, hogy az obi-ugor magánhangzókkal mint rendszerrel nem foglalkoztam. A célnak megfelelően — többek között — az obi-ugor magánhangzó-váltakozást és a kvantitást vettem szemügyre.

W. STEINITZ finnugor hangtörténeti magyarázatait — mint tudjuk — magánhangzó-váltakozásokra építette. Bár módszerét nem tartottam megnyugtatónak, célszerűnek látszott megvizsgálni, hogy a magánhangzó-váltakozás — ez a lényegében osztják jelenség, amelyet STEINITZ a finnugor alapnyelvig vezet vissza — megvolt-e az ugor alapnyelvben. Az elemzés azt igazolta, hogy legfeljebb az *ā ~ *i váltakozást lehetne az obi-ugorig visszavezetni. Nyilvánvalóvá vált, hogy ehhez a jelenséghez az ugor alapnyelvnek nincs köze. HONTI LÁSZLÓ tanulmányából (Geschichte des obugrischen Vokalismus der ersten Silbe, sajtó alatt) kiderül, hogy a lehetőségek közül ez a váltakozás is törölhető.

Az ugor alapnyelvi vokálisok esetleges kvantitáskülönbségével kapcsolatban foglalkoztatott az a probléma, hogy volt-e az ősvogulban *ē hang. Természetesen Steinitz megállapításaiból indultam ki. Az első kételyem nem is azért támadt, mert a déli és az északi nyelvjárásokban csak *ē van, hanem amiatt, hogy a keleti és a nyugati nyelvjárások gyakori *ē ~ *ē váltakozásában a hosszú vagy a rövid vokális jelentkezése a paradigmákban az első szótag nyílt, illetőleg zárt voltától függ (l. STEINITZ, WogVok. 265—266). Steinitz szerint nehéz, sőt szinte lehetetlen csak a vogul alapján eldönteni, hogy egy szóban *ē vagy *ē volt-e. Ennek megállapításához az osztjákot kell segítségül hívni. Ugyanakkor megjegyzi, hogy ezzel a módszerrel sem lehet mindig a problémát megoldani (i. m. 266). Ennek ellenére javaslatát figyelembe vettem, de az osztják adatokkal sem sikerült az ősvogul *ē hangot megnyugtató módon kikövetkeztetni. Arra, hogy STEINITZ is jól látta e hang föltételezésének nehézségeit, arra a következő — tőle szokatlan — megnyilatkozás utal: „Angesichts

der so engen Beziehungen zwischen urwog. * \bar{e} und * $\bar{\epsilon}$ ist aber . . . die Entscheidung für den einen oder anderen Vokal für die Sprachgeschichte nicht von wesentlicher Bedeutung" (uo.).

A legfőbb érvet ahhoz, hogy az * \bar{e} megléte az ősvogulban „erősen kétséges” (Az ugor alapnyelv első szótagi palatális magánhangzói, kézirat 63) maga STEINITZ adta annak a megállapításával, hogy míg az obi-ugor * \bar{u} a vogulban * $\bar{\epsilon}$ -vé delabializálódik (az * \bar{u} -nek * $\bar{\epsilon}$ -vé válása Steinitz szerint másodlagos; természetesen akkor csak az ő eredményét vehettem figyelembe), addig az obi-ugor * \bar{u} -ból a vogulban * \bar{i} lesz és nem * \bar{e} (FgrVok. 82). Ebből csak azt a következtetést lehet levonni, hogy az ősvogulban nem volt * \bar{e} .

K. SAL ÉVA

Gab es im Urwogulischen ein * \bar{e} ?

von ÉVA K. SAL

Die Verfasserin — gegenüber der Auffassung von G. GANSCHOW — hält die Annahme des * \bar{e} in Urwog. für sehr zweifelhaft.